

Ni zatajila lastne preteklosti

Bivši guverner Narodne banke (Banca d'Italia) Carlo Azeglio Ciampi je v naravnost rekordnem času izpolnil nalogo, ki mu jo je bil poveril predsednik republike. Sestavil je vlado brez običajnih dolgih posvetovanj z vodstvi političnih strank, ki naj bi tvorile novo vladno večino. Držal se je črke in duha 92. člena republiške ustave, ki pravi, da predsednik republike imenuje ministre na predlog ministrskega predsednika. To je prva in glavna novost, ki je takoj padla v oči in ki jo je mednarodni tisk zabeležil s poudarkom.

Toda Italija tudi tokrat ni zatajila svoje preteklosti. Pripetilo se je, da je nova vlada položila prisego pred državnim poglavarjem prav na dan (četrtek, 29. aprila), ko je bilo v poslanski zbornici na sporedu glasovanje o zahtevi sodne oblasti, naj se bivšemu ministrskemu predsedniku in dolgoletnemu glavnemu tajniku socialistične stranke Craxiju odvzame poslanska imuniteta, da se bo lahko zagovarjal pred sodiščem zaradi mnogih obtožb, kot so zlasti podkupovanje, izsiljevanje, zloraba oblasti, nezakonito financiranje političnih strank.

V italijanski javnosti je naravnost završalo, ko se je razširila vest, da je poslanska zbornica pri tajnem glasovanju zavrnila večino zahtev sodne oblasti, predvsem pa zahteve sodstva v Milanu, ki je bilo prvo začelo z znano akcijo »čistih rok« in s tem povzročilo pravi potres v italijanskem političnem življenju, kateremu še zdaj ni videti konca. Pretres v javnosti je bil tako močan, da so kar štirje ministri Ciampijeve vlade takoj napovedali odstop, čeprav se še ni niti posušilo črnilo na njihovem podpisu na slovesnosti ob imenovanju in prisegi na Kvirinalu. Šlo je za ministre, ki politično pripadajo taboru Demokratične stranke levice oziroma Zelenih.

Grozila je torej nevarnost, da bi se po eni strani izničilo delo milanske ekipe sodnikov, ki je prva začela odločno nastopati

DRAGO LEGIŠA

Sporočilo deželnega tajništva Ssk

Slovenska manjšina pred najhujšo preizkušnjo

Če ne pride do bistvenega prekreta v volilnem telesu Slovencev v Furlaniji-Juljski krajini, ki so politično zelo razpršeni, grozi edini slovenski stranki, Slovenski skupnosti, izpad iz deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine po 29 letih doslednega dela za narodnostno skupnost in konstruktivnega soočanja z večino. Na deželnih volitvah 6. junija bo namreč stranka nastopala čisto sama v vseh okrožjih.

Spremembe deželnega volilnega zakona, ki so bile sprejete lani, so namreč uvedle omejevalno novost, po kateri mora doseči stranka, ki želi biti zastopana v deželnem svetu, vsaj en temeljni mandat v enem izmed petih volilnih okrožij. Pri dosedanji volilni moči Slovenska skupnost tega ne zmore, medtem ko je vse od prvih volitev leta 1964 redno dosegala svojega zastopnika iz »deželnega kotla ostankov«. To zdaj ni več možno.

Spremenjeni volilni zakon predvideva tudi možnost volilne povezave med dvema strankama za skupno seštevanje in koriščenje ostankov. To bi manjši stranki ob izpolnitvi več pogojev omogočilo, da »poskuša srečo« iz ostankov kljub temu, da ni dosegla temeljnega mandata.

Slovenska skupnost je sklenila, da preveri vsakršno možnost »tehnične povezave« ob spoštovanju lastnih na-

Akcija 1000 podpisov povsem uspela!

Tako na Tržaškem kot na Goriškem je Slovenska skupnost brez večjih težav zbrala po 1000 podpisov, ki so potrebni za predložitev kandidatne liste na skorajšnjih pokrajinskih volitvah. Te bodo v nedeljo, 6. junija, v tržaški in goriški pokrajini, ko bodo tudi volitve za novi deželni svet Furlanije-Juljske krajine.

Naši ljudje so se povsod v zares lepem številu odzvali vabilu in pozivu edine slovenske politične organizacije v Italiji, naj omogočijo predstavitev slovenske liste na pokrajinskih volitvah.

Slovenska skupnost je v vseh volilnih okrožjih vložila tudi kandidatne liste za novi deželni svet. Njihov nosilec je dosedanji deželni poslanec Ivo Jevnikar.

čel in popolne politične neodvisnosti. Izkazalo pa se je, da so bile pravilne napovedi tistih, ki so že lani razumeli volilno reformo kot jasen znak volje po izničenju manjših političnih skupin, zlasti »nadležnih«, kot je to lahko manjšinska stranka, ali pa vsaj po težkem pogajevanju njihovih izbir.

Do pravih pogajanj o povezavi sicer sploh ni moglo priti, vendar je morala pri svojih pogovorih in stikih Slovenska skupnost ugotoviti, da je Krščanska demokracija zavrnila možnost povezave, in sicer na zahtevo svojega tržaškega dela, ki pa jo je deželno vodstvo sprejelo; da je Demokratična stranka levice med Slovensko skupnostjo in Republikansko stranko

izbrala raje republikance; da je Stranka komunistične prenovе ponujala povezavo ob pogojih, ki so bili politične in programske, ne pa zgolj tehnične narave; da so svojo nepripravljenost na tako povezavo izrazili predstavniki Severne lige in Zelenih.

Zaradi tehničnih zaprek tudi ni bila možna povezava s stranko Furlansko gibanje, ki je v podobnem položaju kot Slovenska skupnost, kar bi simbolično poudarilo vzajemnost med manjšinami.

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti je zato potrdilo svoj že objavljeni sklep, da vsekakor povsod nastopa s svojim simbolom, tudi brez povezav,

Glede manjšin je Slovenija lahko za zgled

Slovenski zunanji minister
Lojze Peterle

Slovenski zunanji minister in predsednik Slovenskih krščanskih demokratov Lojze Peterle je bil v ponedeljek, 3. t.m., na obisku v Gorici, kjer je zvečer govoril na zborovanju, ki ga je priredila Slovenska skupnost. Še prej pa je v Palace hotelu imel tiskovno konferenco, na kateri je pozitivno ocenil delo slovenske vlade in odnose med strankami, ki sestavljajo sedanjo vladno koalicio.

Med drugim je dejal da se Slovenija zavzema predvsem za dobre odnose s svojimi sosedi, med njimi z Italijo. V tej zvezi je omenil pogovore med Italijo in Slovenijo, pri čemer je pojasnil, da Slovenija ne govori o osimskih sporazumih, temveč o ureditvi vseh odnosov med obema drža-

vama. Pripomnil je, se bo delo nadaljevalo po italijanskih volitvah, pri tem pa je izrecno omenil t.i. zgodovinsko komisijo, katere dela se bodo baje začela v kratkem. Poudaril je dalje trajno skrb Slovenije za svoje manjšine v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, saj je to njena ustavna dolžnost. V okviru pogovorov z italijansko stranjo bo Slovenija — je dejal Peterle — sprožila tudi vprašanje zaščite slovenske manjšine v Italiji. Kar zadeva politično predstavništvo manjšine tako na ravni parlamenta kot deželnega zbora, je Slovenija — je dejal zunanji minister — lahko za zgled. V slovenskem parlamentu sta namreč predstavnika tako italijanske kot madžarske manjšine.

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 6. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obtoženci 2. tržaškega procesa; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Moja srečanja z ljudmi v stiski; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtnova srečanja: »Vaš Pepi in papači«, prof. Kosovel piše iz zapora.

■ PETEK, 7. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Okno na Arbat; 9.00 Literarni utrinek; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Iz preteklosti v sedanjost; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Barvna šahovnica«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ SOBOTA, 8. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.00 Bujanje himalajskih hudournikov; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Ta rozajanski glas — Oddaja iz Režije; 12.45 Glasnik Kanalske doline; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 Ciril Zlobec: »Italijanska srečanja slovenskega pesnika«; 16.00 Šaljivo — resno; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca.

■ NEDELJA, 9. maja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder. Zlata Jurin: »V rekordnem času okoli sveta«; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njej«. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca; 15.30 Krajevne stvarnosti; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 10. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija po letu 1945; 8.55 15 minut z...; 9.10 »Ljubi... ne ljubi«, bolj ali manj resnične zgodbe o spogledovanju in nesojenih ljubeznih; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Kamen in sonce (egiptovski dnevnik); 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Srečanje z novo pesmico«; 15.10 Nikoli ni prepozno za učenje; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ TOREK, 11. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zvočna ropotarnica, glasovi in zanimivosti iz radijskega arhiva; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Nepoznani planet Zemlja; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Jože Babič »Rosa L. - kronika o neki revolucionarki«.

■ SREDA, 12. maja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila; 11.30 Ivan Cankar: Podobe iz sanj; 12.00 Male skrbi — veliko veselje; 12.40 Primorska poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Na goriškem valu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Tihotapstvo, ropi, krivolovi in druga hudodelstva ob meji.

Spomenica Slovenske skupnosti

Spoštovati je treba mednarodne obveznosti

Slovenska skupnost je ponovno posegla z daljšo spomenico pri šolskem ministrstvu v zadevi načrta tržaškega šolskega skrbništva o »racionalizaciji« slovenskega šolskega omrežja na Tržaškem.

Že 2. marca je deželni tajnik Ssk Ivo Jevnikar na podlagi gradiva, ki ga je zbrala strankina šolska komisija, posegel pri ministrici za šolstvo Rosi Russo Jervolino in pri zunanjem ministru Emiliju Colombu. Ker do danes ni bilo odgovora, je predstavnik Ssk ponovno zahteval pojasnil in pozitivne rešitve tega problema.

Tisk in samomor francoskega politika

Bivši francoski ministrski predsednik Pierre Bérégovoy in eden najtesnejših sodelavcev predsednika republike Mitteranda je naredil samomor. Star je bil 67 let in je bil sin ukrajinskih staršev, ki so se po oktobrski revoluciji izselili in se nastanili v Franciji. Pripadal je socialistični stranki. Na pogrebu, ki je bil zelo slovesen, je spregovoril predsednik Mitterand in med drugim zelo ostro napadel tiste liste, ki so po krivici očitali rajnemu politiku nepoštenost, češ da mu je pred leti neki francoski petičnik posodil 200 milijonov lir (brez obresti), da si je lahko kupil stanovanje v Parizu. Ti listi so po govornikovem mnenju odgovorni za samomor velikega poštenjaka. Za nesrečo pa je bil verjetno odločilen tudi hud poraz socialistične stranke na zadnjih državnoborskih volitvah.

Ni zatajila lastne preteklosti

proti stranpotem v italijanski politiki, po drugi strani pa je kazalo, da bo nova vlada dejansko izraz dosedanje večine, četudi je ta na referendumu z dne 18. aprila prejela krepko zausnico in bila odločno poražena.

Medtem ko pišemo, še ne vemo, kakšen bo izid glasovanja o zaupnici novi vladi v parlamentu, vendar se zdi, da bo spet odločilen poseg državnega poglavarja, ki je v poslanci ministrskemu predsedniku Ciampiju določil nekaj temeljnih smernic nove vlade, med njimi nalogo, naj se ob skrbi za vprašanje zaposlitve pobriga, da bo parlament v zelo kratkem roku — govori se o treh mesecih — odobril nov volini zakon za poslansko zbornico ob

Kot je znano, je tržaško šolsko skrbništvo predlagalo, naj bi v šolskem letu 1993-94 priključili sedanjo srednjo šolo Fran Erjavca iz Rojana srednji šoli Ivan Cankar pri Sv. Jakobu, srednjo šolo Fran Levstika na Proseku pa naj bi priključili srednji šoli Srečko Kosovel na Opčinah. To bi pa pomenilo kršitev jasnih meddržavnih določil, saj so omenjene slovenske šole zaščitene po Londonskem memorandumu iz leta 1954, kar je Osimski sporazum potrdil. Zato ni mogoče nobeno enostransko spreminjanje manjšinskega šolskega omrežja. Poleg tega pa za manjšinske šole nikakor ne morejo veljati določila o številu dijakov in razredov, ki veljajo za običajne šole večinskega naroda. V Sloveniji, je še zapisal deželni svetovalec in tajnik Ssk Ivo Jevnikar, se šolske oblasti strogo držijo mednarodnih obveznosti, kar zadeva šole z italijanskim učnim jezikom v Istri.

V spomenici je končno zapisano, da je Komisija za slovenske šole pri Deželnem šolskem skrbništvu v Trstu že 22. februarja zavrnila omenjene predloge o »racionalizaciji«, poleg tega pa je v podobnem primeru Deželno upravno sodišče (TAR) že zamrznilo vsakršno spremembo, ki jo je šolsko skrbništvo predlagalo v šolskem letu 1990-91.

* * *

Novi guverner

Namesto Ciampija, ki je postal predsednik vlade, je bil za novega guvernerja Narodne banke (Banca d'Italia) imenovan dosedanji namestnik glavnega ravnatelja Antonio Fazio. Star je 57 let in je v službi pri emisijski banki že 31 let.

Pokrajinsko tajništvo Slovenske skupnosti v Trstu se iskreno zahvaljuje vsem rojakom, ki so velikodušno prisluhnili pozivu za podpisovanje listin za predložitev kandidatne liste za obnovo tržaškega pokrajinskega sveta. Potrebni je bilo nad tisoč podpisov. Nehkalo nalogo smo s pomočjo številnih prijateljev, ki so nudili organizacijsko oporo, opravili v nekaj dneh. Jasen odziv v težavnem trenutku nam vliva zavest, da bomo kos tudi novim preizkušnjam in da gremo na volitve z jasno zavestjo o njihovem pomenu za vso zamejsko skupnost.

Spomenica za novega predsednika vlade

Carlo Azeglio Ciampi

Slovenska skupnost je poslala novoimenovanemu italijanskemu ministrskemu predsedniku Carlu Azegliu Ciampiju daljšo spomenico. V njej mu izraža željo, da bi v tako težavnem in odgovornem trenutku opravil uspešno delo v korist vse državne skupnosti.

V spomenici, ki jo je podpisal deželni tajnik Ssk Ivo Jevnikar, pa je posebna pozornost posvečena institucionalnim in volilnim reformam, ki so v središču pozornosti in pričakovani vse države. Pri tem Slovenska skupnost opozarja na nerešena vprašanja zaščite slovenske manjšine, glede volilnih reform pa ponavlja zahtevo po zajamčenem zastopstvu za narodne manjšine na vseh predstavniških ravneh. Volilne reforme niso demokratične, je zapisala Ssk, če izključujejo zastopstvo narodnih manjšin, ki so pomemben dejavnik za rast sožitja in potrebujejo posebno pozornost, kot to narekuje ustava. Omenjeno je tudi stališče dvodomne parlamentarne komisije, ki je med navodila za sestavo novih volilnih zakonov zapisala tudi nujno preučitev »mehanizmov«, ki naj zagotovijo zastopstvo »priznanih jezikovnih manjšin«.

Deželni tajnik Ssk Jevnikar je opozoril še na izredno negativno izkušnjo z »reformiranim« deželnim volilnim zakonom in v pismu mandatarju Ciampiju izraža upanje, da bo v programskem govoru zavzel pozitivno stališče do prikazanih problemov.

Pogovor s prof. Martinom Jevnikarjem ob visokem jubileju »Slovenska kulturna dejavnost v svetu ne bo usahnila, saj poganjajo sveže brstike«

Pedagog, literarni kritik, poznavalec zamejske in zdomske književnosti, urednik številnih revij — in še marsikaj bi se dalo povedati — prof. Martin Jevnikar je v soboto, 1. maja, praznoval 80. rojstni dan. Glede na delo, ki ga je opravil v teh letih, lahko rečemo, da ni nikoli izgubljal časa, vsem dejavnostim pa se je posvetil s srcem in z resnim znanstvenim pristopom. Prof. Jevnikar se je rodil leta 1913 v Spodnjem Brezovem pri Višnji gori, v Ljubljani je diplomiral iz slavistike, v Trst pa je prišel leta 1945, kjer je začel poučevati slovenščino in zgodovino na trgovskem zavodu Žiga Zois. Kasneje je predaval tudi na univerzah v Padovi in Vidmu.

Med njegovimi najpomembnejšimi deli je treba omeniti izredno zahteven projekt — Primorski biografski leksikon, ki je začel izhajati leta 1974 in je letos prišel do zadnjega zvezka. V prihodnjih letih naj bi izšla še dva snopiča dopolnil. Leksikon je izdala goriška Mohorjeva družba in je eden od najpomembnejših in vsestransko uporabnih del, kjer lahko črpamo podatke o najpomembnejših primorskih ljudeh.

Visok jubilej prof. Jevnikarja so v ponedeljek, 3 t.m., počastili v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, kjer so priredili prijetno slovesnost. Jubilarju je v imenu vseh čestital in se zahvalil za opravljeno delo Sergij Pahor. Prof. Jevnikarja smo zaprosili za pogovor.

Ves čas, ki sta Vam ga dopuščali služba in družina, ste porabili za delo za razvoj naše kulture. Katera je bila glavna ideja, ki vas je vodila vsa ta leta?

Ko smo prišli v jeseni 1945 v Trst, so se Slovenci s koncem vojne rešili narodnega zatiranja in vsesplošnega zapostavljanja, zato sem z drugimi skušal odpravljati zamujeno in vse tisto, za kar so bili primorski rojaki prikrajšani. Ker sem šolnik, mi je bila seveda najbližja šola, ki je tudi najvažnejša kulturna ustanova vsakega naroda. Ko sem prišel v Trst, sem šel najprej na šole, ki so bile takrat na Lazzaretto Vecchio. Srečal sem ravnatelja dr. Rudolfa Perhavca in se mu predstavil. Rekel mi je: »Imamo izpite in manjkajo komisariji. Bi lahko šli kar v razred?« Šel sem in pomagal pri izpiti. Na koncu me je ravnatelj prosil, če bi mogel ostati kar na Trgovski akademiji za slovenščino in zgodovino. Privolil sem in tako se je začelo moje profesorsko delo v Trstu in trajalo 40 let. Trudil sem se, da bi se dijaki naučili pravilne slovenščine, in z uspehi sem bil zelo zadovoljen. Istčasno sem začel sodelovati na Radiu in v tukajšnjih revijah.

Več kot dve desetletji ste urejali revijo Literarne vaje. Kakšna je bila raven jezikovne kulture med našimi srednje in višješolci v tistih letih in kakšna je po Vaših opažanjih danes?

Pomagal sem pri ustanovitvi Literarnih vaj in jih po odhodu prof. Rudolfa Fajsa urejal, da so dosegle 30 let izhajanja. Bile so nekaj izrednega: dijaki so jih sami pisali in vzdrževali, česar niso dosegli niti v Sloveniji. Literarne vaje so širile veselje do branja in pisanja, združevale so dijake raz-

da se more pouk nemoteno razvijati. Zato se je znanje materinščine zelo dvignilo in ne zaostaja za znanjem v matični domovini.

Vi ste tudi velik poznavalec zdomske literature, saj ste bili v povojnem obdobju pri nas eden redkih, ki je o tej »tabu temi« sploh pisal. Dejavnost naših izseljencev je bila po vojni zelo bogata predvsem v Argentini, izhajale so knjige, publikacije, revije, glasila... Kakšno pa je stanje danes?

Ko so si argentinski slovenski izseljenci nekoliko uredili življenje, so začeli tudi kulturno delati. Aktivna je bila zlasti osrednja kulturna organizacija Slovenska

Prof. Martin Jevnikar na slovesnosti v DSI v Trstu, kjer so mu čestitali ob visokem jubileju (foto S. Ferrari)

ličnih šol in mest, povezovala tudi njihove starše in vzgojile ves sedanji tržaški srednji pesniški in pisateljski rod. Bilo je veliko dela: popraviljanje tekstov, tiskarske korekture, skrb za razdelitev, zbiranje denarja za tiskarno — toda to me je veselilo, ker sem vedel, da je koristno delo. Jezikovna raven sodelavcev Literarnih vaj je bila zadovoljiva, pri nekaterih zelo dobra, uredniške pile pa se založbe poslužujejo tudi pri priznanih pisateljih, ker je slovenščina menda tako težka, da je ne obvladamo. Današnje znanje je približno na isti višini.

Je bilo delo, ki smo ga Slovenci v zamejstvu v povojnih letih opravili predvsem na vzgojno-izobraževalnem področju, zadovoljivo?

Na vzgojno-izobraževalnem področju smo Slovenci v povojnem času opravili ogromno delo. Šole so se utrdile in razvile, profesorji in učitelji so napisali nad 400 šolskih knjig, ki jih je založila šolska oblast, in so omogočile,

kulturna akcija, ki je začela izdajati leposlovno revijo **Meddobje**, ki izhaja še danes, in **Glas Slovenske kulturne akcije**. Organizirali pa so tudi Zedinjeno Slovenijo, ki izdaja že vsa leta tednik **Svobodna Slovenija** in do 1975 **Koledar Zbornik Svobodne Slovenije**, pravi zbornik proze, poezije in vsakovrstnih razprav. Ker so nekateri izmed teh izseljencev prej delovali v Trstu, smo se dobro poznali, zato smo poznali njihovo delo. Sklenil sem, da bom predstavil na tržaškem Radiu in v Mladiki in Literarnih vajah vse slovenske knjige, naj izidejo kjerkoli svetu. Prepričan sem, da je vsaka slovenska knjiga v svetu pomembna in dragocena, saj poma-ga ohranjati narodno zavest med tujimi narodi, priznanje pa zaslu-ži tudi pisatelj, saj se je mogel posvetiti pisanju šele po trdem dnevnem delu za obstanek, ni pa pričakoval in ne dobil kakega priznanja in ne odškodnine na trud. In tako sem od 1967 v Mladiki predstavljal **Zamejsko in zdomsko literaturo** in jo predstavljam

še danes. Vem, da so Mladiko iskali po Sloveniji vsi, ki so hoteli zvedeti, kaj delajo slovenski ljudje po svetu, ker je bila njihova literatura v domovini tabu. Samo v Argentini je izšlo nad 100 slovenskih leposlovnih knjig, veliko pa v ZDA, Avstraliji in drugod. Vse to je slovensko kulturno bogastvo, ki ga je treba vsaj poznati in ceniti. Poznati pa bi bilo treba tudi njihove časopise in revije, ki izhajajo vsepovsod.

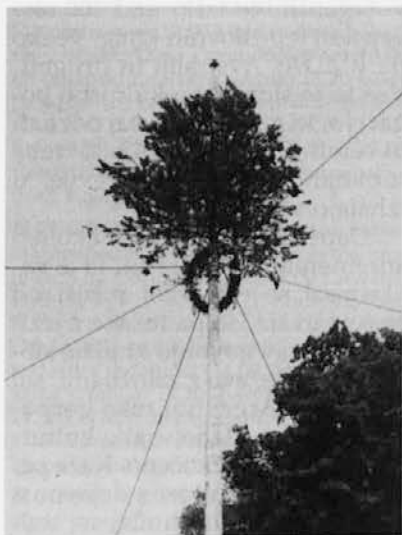
Danes so se razmere nekoliko spremenile: starejši rod, ki je veliko pisal, se je poslovil, mlajši rod se šele uvaja, so pa težave z jezikom, čeprav govorijo knjižno slovenščino, težave z založbami, saj je zlasti v Argentini taka gospodarska kriza, da je vsako kulturno delo zelo oteženo. Kaže pa, da slovenska kulturna dejavnost po svetu ne bo usahnila, saj stalno poganjajo sveže brstike.

Učili ste tudi 20 let na univerzah v Padovi in Vidmu. Kako je prišlo do tega in kaj ste hoteli doseči?

Da, učil sem tudi na univerzah v Padovi in v Vidmu. Kakor na Trgovsko akademijo v Trstu, tako sem prišel tudi na univerzo v Padovi brez prošnje. Tam je bil prof. srbohrvaščine prof. Arturo Cronia, znan strokovnjak za srbohrvaško literaturo, posebno dalmatinsko od srednjega veka dalje. Bil je večkrat predsednik pri maturah na slovenskih šolah v Trstu, spoznala sva se, in ker je videl, da ne morejo profesorji slovenščine študirati slovenščine na nobeni italijanski univerzi, je dosegel v Padovi, da so dali slovenski jezik in literaturo za glavni predmet, t.j., študent lahko študira slovenščino 4 leta in napiše doktorsko disertacijo v slovenščini. Univerza mi je poslala imenovanje za poverjenega prof. domov, čeprav nisem vložil prošnje. Takoj sem se odpeljal v Padovo, poiskal prof. Cronio in mu pokazal imenovanje. Rekel mi je, da ve zanj, naj pač sprejem imenovanje, ker sem v Trstu brez italijanskega državljanstva lahko na prepihu, univerza pa ne zahteva državljanstva. Bili smo v septembru 1963. Vprašal sem ga za obveznosti, ker sem imel v Trstu na Trgovski akademiji 15 ur na teden. Pojasnil mi je, da bi moral biti na univerzi tri dni, lahko pa mi skrčijo na dva dni. Plača pa je skromna, ker že imam državno plačo, dobil bi samo eno tretjino osnovne plače — malo, kakih 40.000 lir na mesec, a bi moral s tem plačati vlak, hotel za eno noč na teden, ker sem združil torek in sredo, in hrano. Sprejel sem, in ko sem se navedil, sem bil zadovoljen, ker mi je dajala univerza veliko zadoščenja. Razen ene Slovenke so bili štu-

Pogovor je zapisala
Helena Jovanovič

»Majenca« v Dolini - pozdrav pomladi

Tudi letos so v Boljuncu postavili maj
(foto D. Križmančič)

V mnogih naših vaseh, predvsem pa v Bregu, so v preteklih dneh obudili starodaven običaj postavljanja maja. Domačini so se na to že nekaj dni prej z veseljem pripravljali, tako da je tudi letos ta pobuda kar najbolje stekla. Maj so postavili v Borštu, Prebenegu, Ricmanjih in v Boljuncu, kjer je ta tradicija najbolj zasidrana. Sedaj so maje že podrlji, v četrtek, 6. t.m., pa se bo v Dolini pričela priljubljena »Majenca«, ki bo trajala do vključno torka, 11. t.m. Prireditelji so pripravili bogat kulturni spored. Letos bosta med drugimi na ogled dve umetniški razstavi. Prva bo v Galeriji Torkla; svoja dela bodo razstavili ljubiteljski slikarji iz Brega. Razstava, ki jo organizira društvo »Valentin Vodnik« iz Doline, se bo pričela v petek, 7. maja, ob 20. uri. Na otvoritvi bo spregovoril tudi Boris Pangerc, ki bo predstavil pred kratkim opravljeno raziskavo o krajevnih običajih. V cerkvi sv. Martina pa si bo konec tega in v začetku prihodnjega tedna mogoče ogledati razstavo umetne obrti.

Uvod v letošnjo dolinsko »Majenco« bo predstavitev italijanskega prevoda knjige Borisa Pangerca »L'albero del Maj« v Časnikarskem krožku v Trstu. Delo je v slovenščini izšlo lansko leto. V petek in soboto (7. in 8. maja) bo na vrsti ljudsko ocenjevanje vin ter otvoritev vinske razstave in nagrajevanje, prireditelji pa so poskrbeli tudi za glasbo. Igrali bodo znani ansambli narodnozabavne glasbe, nastopile pa bodo tudi folklorne skupine. Prav gotovo bo tudi letos ta starodavni praznik lepo uspel, saj je že od nekdaj tako trdno vsidran v zavest domačinov, da ni zamrl niti v obdobju druge svetovne vojne. V današnji obliki je »Majenca« zaživela po drugi vojni.

Kljub vsesplošni krizi je naš bančni sektor zdrav

Občni zbor Tržaške kreditne banke, ki je bil v sredo, 28. aprila, na Pomorski postaji v Trstu in občni zbor Kmečke banke iz Gorice, ki je bil v Katoliškem domu v petek, 30. aprila, sta potrdila vtis, da je kljub vsesplošni krizi naš bančni sektor zdrav in da v določeni meri ostaja ena izmed rešilnih bilk našega gospodarstva.

Večletni razvoj našega tržaškega zavoda se še nadaljuje. Poleg uspešnega delovanja v pretekli sezoni so si upravitelji med drugim zadali nalogo, da okrepijo poslovne temelje, tako da bi se vzpon v prihodnjih letih še zanesljiveje nadaljeval. V ta namen je predsednik TKB Kraus v svojem poročilu tudi omenil možnost izrednega občnega zbora za povišanje glavnice na 50 milijard lir. Naložbe so se v primerjavi s preteklim poslovnim letom podvojile in to predvsem v zvezi z modernizacijo banke. Prišlo je namreč do razširitve in preureditve sedeža pri Domju, do odprtja nove agencije na ul. Carducci — ki zadovoljivo deluje —, večji del bremena pa je namenjen prenovitvenim delom palače nasproti bivšega Narodnega doma, v katero naj bi se banka preselila morda že ob koncu prihodnjega leta. Tudi število uslužbencev se je povečalo na 168, tako da Kreditna banka ostaja eden izmed najpomembnejših, če že ne najpomembnejših center za zaposlovanje naše mladine.

O uspešnosti poslovanja priča že podatek, da so se zbrana sredstva povečala za skoraj 30 odstotkov, poslovni dobiček pa je prekoračil mejo 4 milijard in se je v primerjavi s preteklim letom povečal za več kot 20 odstotkov, čisto premoženje pa se je povečalo kar za 35 odstotkov.

Kmečka banka iz Gorice je v preteklem letu potrdila vlogo dru-

Delničarji Tržaške kreditne banke na občnem zboru (foto D. Križmančič)

gega najpomembnejšega kreditnega zavoda v Gorici. Z novo podružnico, ki so jo odprli pred štirimisi meseci pri Rdeči hiši, pa bo po vsej verjetnosti ta položaj še utrdila. Na občnem zboru v Katoliškem domu so njeni upravitelji orisali uspešnost delovanja v preteklem letu. Tudi pri tem zavodu dajejo velik pomen podlagi za uspešno poslovanje v prihodnosti. Število uslužbencev se je tako povečalo od 83 na 92, dobro deluje tudi agencija v Krminu, odprli so novo podružnico pri Rdeči hiši, zelo verjetno pa bodo v bližnji prihodnosti tudi povečali glavni sedež na Korzu Verdi: banka je v ta namen že odkupila nekaj sosednjih stavb. Nadaljuje se torej rast tega našega goriškega bančnega zavoda. To zanesljivo dokazuje tudi uspešen rezultat lanskoletnega poslovanja. Čisti dobiček je presegel 2 milijardi lir in se je v primerjavi s preteklim letom povečal za skoro 15 odstotkov. Najbolj zgovoren pa je podatek, da se je skupni znesek neposrednih vlog povečal kar za 31,9

odstotkov in tako dosegel 266,5 milijarde. Naložbe na tekočih računih so se povečale predvsem po zaslugi nerezidenčnih strank kar za polovico, isto velja za konkurenčno obliko vlaganja v hranilna pisma. Skupna zaupana sredstva so se tako povečala kar za 27,6 odstotka in so dosegla 328,6 milijarde lir.

Kmečka banka iz Gorice se vse bolj uveljavlja tudi v zunanjetrgovinskem sektorju; v ta namen tesno sodeluje z Ljubljansko banko in z ostalimi bančnimi zavodi v Sloveniji. Med drugim je treba poudariti dolgotrajno sodelovanje z vsemi slovenskimi bančnimi zavodi v zamejstvu.

(Dar)

M

MIHEJAČ

Ob izidu knjige

SREDI ZEMLJE SREDOZEMLJE

v kateri se z izborom ob življenjskem jubileju predstavlja pesnik

Marko Kravos

Vas založba M vabi

na predstavitev, ki bo v petek, 7. maja, ob 18. uri v Trstu, na nasipu-privezu Pomorskega kluba Sirena

v Barkovljah; na edinem barkovljskem semaforju je treba zaviti proti morju, kjer je možno tudi parkirati.

Posnetek z občnega zbora goriške Kmečke banke

60 tisoč modrih čelad

Če bo parlament bosanskih Srbov potrdil veljavnost mirovnega načrta, ki sta ga pripravila diplomata Združenih narodov Vance in Owen, bo OZN namestila v Bosni skupno 60 tisoč modrih čelad. Ameriško obrambno ministrstvo je v ta namen že mobiliziralo 17 tisoč vojakov. Gre za padalske enote, za marince in oklepne enote.

Ob smrti občutljive umetnice in neutrudne kulturne delavke

Ljubka Šorli - pričevalka našega časa

Ljubka Šorli

V Gorici je bil v torek, 4. t.m., pogreb pesnice in vsestranske kulturne delavke Ljubke Šorli, vdove po žrtvi fašističnega nasilja Lojzetu Bratužu, ki je tudi sama bila pričevalka osebnega in narodnega trpljenja v hudih časih preganjanja a tudi zgled vztrajnega kulturnega in vzgojnega dela v povojni zamejski stvarnosti. Umrila je v petek, 30. aprila, v 83. letu starosti. V cerkvi sv. Ignacija na goriškem Travniku so se zbrali ljudje od vsepovsod: iz Gorice in okoliških vasi, Tržaške in iz rodne Tolminske, širše Primorske, iz osrednje Slovenije ter celo iz Koroške. Mnogi so pokojnico poznali in cenili, kajti bila je žena duha, pesnica velikih globlin in miline, srčne dobrote in strpnosti ter pokončne značajnosti. S svojim delom in življenjem je izpričevala globoko vero, trdno narodno zavest in izreden pesniški dar. Pogreb je bil tako množičen in slovesen, da je bil prej manifestacija kot pa trenutek žalovanja.

Pogrebno mašo je daroval koprski škof, msgr. Metod Pirih, ob njem so pri oltarju bili še vikar za Slovence msgr. Oskar Simčič in še več kot 30 duhovnikov z obeh strani meje. V homiliji se je škof Pirih navezal na evangelij o blagih in jih povezal z rajno

Šorlijevo. Bogoslužje so s petjem obogatili pevci iz vse goriške dežele. Vodil jih je Zdravko Klanjšček, pri orglah pa je bil Hubert Bergant. »Ave verum« je zapel vokalni kvartet centra »Komel«, nastopili pa so tudi dijaki srednje šole »Trinko« in učenci osnovne šole »Oton Župančič« iz Gorice. Njihova ravnateljica Mira Brajnik pa se je poklonila Njenemu spomnu. V slovo rajni pesnici je zapel tudi oktet »Simon Gregorčič«, ki združuje pevce iz raznih krajev Tolminske. V cerkvi so še prebrali sožalno pismo goriškega nadškofa Bommarca, v imenu zamejskih Slovencev se je Šorlijevi poklonil dr. Damjan Pavlin, v imenu matične Slovenije in še zlasti primorskih rojakov pa prof. Tomaž Pavšič.

Množica ljudi je nato pokojno pesnico pospremila do goriškega pokopališča. Globok vtis je vzbudil odprti grob Lojzeta Bratuža, globok vtis besede, ki jih je povedala znana tolminska kulturna delavka Marta Fili, ki je s seboj prinesla tudi prgišče domače tolminske zemlje. Ob grobu pa se je v imenu slovenskih organizacij na Koroškem spomnil rajnice tudi dr. Valentin Inzko.

Pokojna Ljubka Šorli torej od toraka počiva na goriškem pokopališču ob svojem možu Lojzetu Bratužu in prav Bratuževi »Kraguljčki«, ki so jih zapeli pevci okteta »Gregorčič«, so pri pogrebcih še bolj poživili spomin na »svetlo žrtev« in ustvarili občutek, da se ljudstvo klanja temu paru, Šorlijevi in že davno umrlemu Bratužu in sploh vsemu kar ti dve imeni simbolično pomenita primorskim Slovincem.

ŽALNA SEJA

Dan pred pogrebom je bila v Katoliškem domu v Gorici žalna seja v spomin na pokojno pesnico. Zbrali so se ljudje s Tržaškega in vseh krajev Goriške in Tolminske. Žalno seja so priredili Svet slovenskih organizacij, Center za glasbeno vzgojo Emil Komel, Zveza slovenske katoliške pravnote, Zveza cerkvenih pevskega zborov in društvo Mirko Filej.

Spomnile so se torej organizacije, v okviru katerih je Ljubka Šorli delala vse življenje. O izjemnem liku pokojnice so spregovorili dr. Kazimir Humar, Marija Ferletič, Ivo Jermolj, Mirko Špacapan, Zorko Harej, Marjan Terpin, Marjan Markežič in Nada Sancin. Vsak je postavil kamenček v mozaik izredno bogatega in plodnega življenja in delovanja pokojnice, ki je svojo dolžnost opravila do konca.

ŽIVLJENJE IN DRAGOCENO DELO

Ljubka Šorli se je rodila v Tolminu in na to deželico je bila vse življenje srčno navezana. Tolminski in Tolmincem je tudi posvetila več pesmi in cele cikluse. Za zamejske Slovence in širše Primorje je Ljubka Šorli bila pravi pojem in pričevalka trpljenja slovenskega ljudstva pod fašizmom, saj je njeno družino in njo samo doletelo vrsto tragedij.

Mož Lojze Bratuž je postal žrtev fašističnega nasilja, med vojno jo je čakal zapor in mučenje s strani zloglasne Colottijeve tolpe in je o tem tu-

SOŽALJA

Uredništvo in uprava Novega lista izražata globoko občuteno sožalje prof. Lojzki in prof. Andreju Bratužu ob smrti drage mame Ljubke.

* * *

Radijskemu časnikarju Sergiju Pahorju in sestri Marjuči izrekamo iskreno sožalje ob izgubi ljubljene mame Marije.

* * *

Ob boleči izgubi drage mame izreka Sergiju Pahorju in svojcem iskreno sožalje.

Slovenska skupnost

* * *

Zala Vuk-Besednjak izraža hčeri prof. Lojzki Bratuž in sinu prof. Andreju globoko občuteno sožalje ob smrti drage mame Ljubke.

* * *

Vest o smrti naše drage Ljubke Šorli nas je globoko pretresla. V tolažbo nam in njenim najbližjim pa naj bo svetlo prepričanje, da bo Ljubka Šorli s svojimi občutenimi pesmi večno živela med vsemi ljudmi svojega naroda.

Deželna Slovenska skupnost

* * *

Bridko nas je prizadela vest o smrti naše Ljubke Šorli. Ne moremo verjeti, da je odšla od nas, in izrekamo vsem njenim najbližjim iskreno sožalje. Vedno bo ostala med nami, saj je njena pesem že dolgo prav v vsakem posamezniku našega naroda.

Slovenska skupnost goriške pokrajine

di podala pričevanje na procesu v tržaški Rižarni, ki je bil v Trstu leta 1976.

Po vojni se je z vso vnemo posvetila vzgojnemu delu. Bila je cenjena in požrtvovalna učiteljica na raznih slovenskih osnovnih šolah na Goriškem. S svojimi učenci je pripravljala igrice in veliko nastopala ter sodelovala tudi pri radijskih oddajah za otroke. Vse od ustanovitve otroške revije Pastirček je bila sotrudnica lista in celih devet let je revijo tudi urejala.

Ljubka Šorli pa je v širši slovenski javnosti poznana predvsem kot pesnica. Objavila je več pesniških zbirk, začeniš z »Vencem spominčič možu na grob«. Prvi izbor svojih pesmi je objavila leta 1973 v zbirki »Izbrane pesmi« pri Goriški Mohorjevi družbi, zadnja antološka zbirka z naslovom »Pod obokom čarobnim« pa je izšla pred šestimi leti pri Založništvu tržaškega tiska v Trstu. Pokojna Ljubka Šorli pa je svoje pesmi objavljala tudi v raznih revijah in koledarjih ter časopisih. Bila pa je tudi pesnica, ki je znala s posebnim darom pisati za otroke. Najboljše take pesmi so izšle v zbirki »Veseli ringaraja« pred desetimi leti.

Glede poezije Ljubke Šorli velja tudi poudariti, da so po njenih besedilih segali številni skladatelji. Kot prvi njen mož Lojze Bratuž a tudi Ubald Vrabec, Zorko Harej, Maks Strmčnik in drugi so radi uglasbili te pesmi, saj so vsebinsko globoke in doživete, ritmično in melodično dovršene, vsebinsko pa zelo hvaležne. V njih se odseva vsa srčna dobrota pokojne Ljubke Šorli, ki je kljub vsemu trpljenju in težavam vse svoje življenje ohranila pozitivno gledanje na svet in sočloveka in prav po tej njeni lastnosti ter izjemni vztrajnosti in pokončnosti jo bomo ohranili v trajnem spomnu.

Hčerki Lojzki in sinu Andreju naj ob tej tragični izgubi tudi prijatelji pri Novem listu izrečemo globoko občuteno sožalje.

Marko Tavčar

* * *

Slovenska manjšina...

in da kandidira kot nosilca liste dose- danjega deželne svetovalca in svojega deželne tajnika Iva Jevnikarja.

Deželno tajništvo Slovenske skupnosti lahko le obžaluje politično sliko, ki se je tako pokazala v deželi, in zagotavlja, da se bo borilo za samostojno slovensko zastopstvo. Tudi v luči vsedržavnih volilnih reform, ki gredo v smer večinskega sistema, poudarja nujnost, da se narodnim manjšinam zagotovi zajamčeno zastopstvo v vseh izvoljenih predstavniških telesih, tako kot so zajamčena mesta za italijansko in madžarsko manjšino na krajevni in parlamentarni ravni v Sloveniji, drugod po svetu pa za druge narodne skupine. Drugače se dogaja, kot je to primer ravno zdaj v Furlaniji-Juljski krajini, da je neposredno zastopstvo manjšin in torej pomembnega izraza celotne družbe, prepuščeno goli dobri volji večine.

Bila je in ostala, draga Ljubka Šorli. Žlahten simbol Slovencev na zapadni narodnostni meji. Obogatila nas je s svojim življenjem in s svojo občuteno umetnostjo. Sožalje in pogum njenim najbližjim. Trajen spomin vsem nam, ki smo zaradi nje močnejši.

Deželni odbor Svetovnega slovenskega kongresa

V nedeljo, 2. maja 1993, je ugasnilo plemenito življenje

Marije Godnič vd. Pahor

Žalostno vest sporočata hči Marjuča in sin Sergij z družinama. Pogreb bo v petek, 7. maja, ob 9. uri iz glavne bolnišnice v Trstu in potem iz župne cerkve v Komnu, kjer bo maša ob 15. uri.

Predstavitev dveh maš v Gorici

Prejšnji teden je bila v goriški Katoliški knjigarni predstavitev dveh maš zamejskih slovenskih skladateljev. Bolj točno je šlo tu za zbirko petih slovenskih maš (Vrabc) in za latinsko mašo (Jericijo). Kulturni večer sta priredila Združenje cerkvenih pevskih zborov in Katoliška knjigarna, kot je v uvodnih besedah povedala prof. Franka Žgavec. Nastopila pa sta dr. Zorko Harej za Vrabcve maše in prof. Ivan Florijanc za Jericijevo delo.

Zorko Harej je najprej orisal nastanek te zbirke maš tržaškega skladatelja Ubalda Vrabca, ki je umrl leta 1991. Gre za pet slovenskih maš različne dolžine in vrste, vsekakor pisane za naše cerkvene zборе in njih zmogljivosti. Ena od teh je pa pisana na svobodni tekst pesnice Zore Saksida. Dr. Harej je podrobno orisal Vrabcovo glasbeno delo nasploh in prikazal njegov slog. Vrabc je tudi v tem pokazal na svoje glasbene karakteristike, čeprav je v glavnem v teh delih — kot že rečeno — imel pred očmi naše zborovske sposobnosti in meje. Med drugimi je tu zanimiva Maša v Es-Duru, posvečena papežu Janezu XXIII. Vse bogati tudi orgelska spremljava. Posebej je Harej podčrtal v Vrabcvem glasbenem delu skrb za harmoni-

jo in kontrapunkt, pa tudi za primerno izbiro tekstov. — Zbirko je letos izdal Svet slovenskih organizacij.

Goriški glasbenik Stanko Jericijo je pred par leti napisal latinsko mašo »Sic benedicam Te« za soliste mešani zbor in orkester. Kako leto nazaj je ta tudi doživela krstno izvedbo v Gorici z zborom S. Ignazio (ki je mašo tudi izdal) in simfoničnim orkestrom iz Beljaka tu vokalnimi solisti. O tej maši je spregovoril Ivan Florijanc, duhovnik in glasbenik, ki je na splošno podal zgodovinski okvir in nastanek maše v liturgiji in glasbi. Predvsem je v uvodu podčrtal, da pomeni v današnjem času pisati tako mašo za zbor, soliste in orkester pogumno dejanje (saj so podobne izvedbe navadno zelo redke). Florijanc je nadalje poskusil uokviriti Jericijevo mašo v širši glasbeni okvir, rekoč, da gre bolj kot na podobna dela dunajske klasike (od Haydna do Beethovna) iskati navezav na zadnja dela od Schuberta do Stravinskega. Ob koncu je o maši spregovoril tudi avtor sam.

Predstavitev teh glasbenih del gotovo pomeni lep kulturni dogodek. Številni prisotni so z aplavzom izrazili svoje odobravanje in priznanje. a.b.

Dr. Močnik na »Prazniku frtalje« v Rupi

Kot narod smo dosegli izredne cilje

Prizor z letošnjega Praznika frtalje v Rupi

Prosvetno društvo Rupa-Peč je v soboto in nedeljo (1. in 2. maja) priredilo tradicionalni »Praznik frtalje«, ki se je začel že konec prejšnjega tedna, 25. aprila. Organizatorji so povabili na to prireditev več pevskih zborov, nastopila pa je tudi dramska skupina iz Štandreža z veseloigro »Ob ravnavo«. V soboto, na prvomajski praznik, je spregovoril pokrajinski podtajnik Slovenske skupnosti iz Trsta Peter Močnik. Uvo-

doma se je spomnil procesa proti Albertu Kovicu iz Rupe, ki je bil po krivici obtožen upora policistom zato, da bi prefektura imela kak izgovor zaradi šikaniranja policije pri postavljanju maja. Kovič sta branila odvetnika Močnik in Battello. Šlo je za popolno zmago, saj so sodniki sprejeli tezo, da je šlo za izsiljevanje s strani oblasti. Močnik je poudaril, da do tega rezultata ne bi prišlo, če ne bi

Mirko Bogataj o slovenskem sporedu avstrijske televizije

Jezik ločuje, lahko pa tudi zbližuje dva naroda

V tej številki objavljamo poseg, ki ga je ravnatelj slovenskih radijskih in televizijskih sporedov iz Koroške Mirko Bogataj podal 23. aprila na posvetu z naslovom: »Kakšno televizijo si želimo«. Srečanje je organizirala deželna komisija Slovenske skupnosti za kulturo in občila, potekalo pa je na tržaški pomorski postaji. Bogataj je govoril o etničnem sporedu avstrijske televizije za Koroško Slovence. Oddaje so vsako nedeljo od 13. ure do 13.30.

(Ured.)

Čim so bili premagani porodni krči regionalizacije TV-sporeda v Avstriji, je javno-pravna Avstrijska radiotelevizija (ORF) uvedla etnični televizijski program. Po slabem letu koroškega sporeda v nemščini torej obogatitev tudi v drugem deželnem jeziku. Slovensko uredništvo v Celovcu, dotlej le radijsko, potlej bimedialno, je imelo štiri mesece časa za priprave. Napetost v nacionalističnih krogih v deželi je doživela svoj višek z uranim protestom Ljudske stranke na Dunaju. Odgovor Avstrijske radiotelevizije in kuratorija je bil kratek, jedrat in nedvoumen: oddaje so potrebne, start bo kot predvideno. 2. aprila leta 1989 je policija zastražila deželni studio v Celovcu, za pričakovane odmeve smo odprli šest telefonov. Tresla se je gora, rodila se je miš. Še med oddajanjem se je vлил plaz pozitivnih reakcij, ki so segale od zadovoljstva do navdušenja. Še bolj presenetljivo — med njimi so dominirala mnenja pripadnikov večinskega naroda. In eno uro po oddaji facit: niti enega negativnega glasu.

Jezik ločuje, lahko pa tudi zbližuje oba naroda. Sporazumevanje prav gotovo ni možno, če se jezik sklicuje samo na svojo linguistično dovršenost. Potrebno je tudi notranje spoznavanje obeh strani: poznam sosedo, morem pomagati, kjer drugi ne morejo, morem posredovati v na-

prezanjih za mir, nisem nesposoben mržnje, v sebi pa čutim več strpnosti, ker spoznavam drugi svet, iz katerega izhajajo protislovja.

Koroška z zgodovinsko pogojenim nezaupanjem obeh narodov, ki ga mnogi imenujejo prastrah, je do danes, štiri leta po uvedbi sporeda v slovenščini, ostala celovita in nedeljena. Etnični program je sprostil mnogo krčev, doprinesel je boljšega sožitja in sporazumevanja v deželi, izbrisal je klišejske predstave, ki so jih o svojih sosedih imeli mnogi enostransko obveščeni Korošci. — V začetku smo napravili vse možne napake, jih preživeli in izumili tudi nekaj novih. Pa kljub temu — vever pozdrav deželi je neverjetno vplival na ozračje. Slovenski televizijski spored je brez jokavosti, samopomilovanja in škripanja z zobmi podrl marsikateri plot.

Obe izhodišči: pokazati ljudi kot ljudi in jih povezati v spored sta naši vodili, ki pogojujeta tudi uspeh programa. Redno ga gleda več nemško govorečih, kot je nasploh koroških Slovencev v deželi, od ciljne skupine mu redno sledi kar 88 odstotkov, ocena 4,4 od petih možnih točk nakazuje pravilno zastavo programskih težišč. Program naj bi v svojih recipientih vedno znova utrjeval prepričanje, da je ta program njihov program, ki jih ne le nagovarja, temveč

Na tekmovanju v Sloveniji

Uspeh mladih glasbenikov šole E. Komel iz Gorice

Gojenci Centra za glasbeno vzgojo Emil Komel so pred kratkim prejeli na 22. tekmovanju mladih glasbenikov Slovenije, ki je bilo v Ljubljani in Velenju, pomembno priznanje. Tekmovanja so se udeležili 13-letni violinist Peter Gus iz Gorice, 14-letna violončelistka Verena Čavdek s Peči in 14-letni pianist David Bandelli iz Gorice pod mentorstvom Jurija Križnica in so za svojo izvedbo prejeli 3. nagrado v prvi kategoriji (ostalih dveh nagrad strokovna komisija ni podelila). 19-letna sopranistka Mirjam Pahor pa je prejela 4. nagrado.

Uspeh na nedavnem tekmova-

nju v Sloveniji je še on dokaz kvalitete goriškega Centra za glasbeno vzgojo Emil Komel, ki deluje že 40 let in ga obiskuje 140 gojencev. V kratkem naj bi šola začela delati v boljših pogojih, saj se bo iz neprimernih prostorov na Placuti preselila v Katoliški dom. Center Emil Komel je obenem tudi pobudnik številnih in dobro obiskanih glasbenih prireditev na Goriškem, poleg tega pa je zadnja leta vzpostavil tudi plodno sodelovanje z goriško Glasbeno matico. Skupaj sta ti šoli med drugim organizirali šest abonmajskih koncertov tujih in domačih umetnikov.

Jezik ločuje...

◄■■■ ■

jim nudi možnost, da v njem doživi in srečajo sebe in svoje sosede.

V posameznih prispevkih iščemo korenine, skušamo ustvarjati prizadetost, tudi kritično odkrivati nedostatke, doprinositi do popuščanja napetosti in nakazati rešitve. V središču sporeda je človek s svojim veseljem, s svojim kulturnim izrazom, pa seveda tudi s svojimi problemi. Ta človek je naš partner, spremljevalec, prijatelj. Trudimo se, da politično dogajanje približamo gledalcem — delamo zanje in ne za politike ali ljudi, ki tako ali tako vedo vse bolje. Naši sporedi naj bi bili odsev tako dolgo izključene realnosti. V sliki je ta realnost kot travnik cvetlic. Oddaje, v katerih nastopa neizmerno število ljudi vseh poklicev in slojev, starosti in prepričanj, izražajo med drugim tudi naš jasen politični postulat. Izvirni biotop sestoji iz detelje, marjetic in bodljivk, ki imajo vse svojo funkcijo in svojo vrednost. Trudimo se, da v sliki cveti ta pestrost in ne zgolj vrtnice, prej izbrane, zgovorne, za katere sredstva javnega obveščanja že predolgo kažejo preveč interesa.

Kolikor mogoče, slovenski televizijski spored v Celovcu skuša dokazati, da manjšina, ki je bila dolgo časa faktor sporov med sosednjima državama, lahko postane most za sodelovanje med dvema evropskima sosednjima državama. Dokler so na obeh straneh meje ljudje, ki vidijo to, kar nam je skupnega in kar nas povezuje, ki priznavajo enakopravnost sosedov, se vzpostavlja duhovna in človeška solidarnost. Ta lahko ustvari in zagotovi močnejše povezave in prijateljstva, kot jih morejo garantirati zakoni in papirji.

Znotraj Avstrijske radiotelevizije ima slovenski spored s svojimi strokovnjaki, ki poznajo jezik in psiho dveh sosedov, vse važnejšo in uglednejšo vlogo katalizatorja. Tako vsebinsko kot gospodarsko tesno sodeluje s centralo in doprinosi k ugledu Avstrijske radiotelevizije zlasti na področju poročanja o dogajanju pri naših južnih sosedih.

Evropa se formira na novo. V svoji celoti najbolj potentni gospodarski prostor na svetu trpi zaradi svoje jezikovne in kulturne pestrosti, ki pa je tudi bistvo in prednost Evrope. V bodoče bo mnogo zaviselo od tega, kako bo moč izrabiti to večkulturnost ali kako bo ta motila sodelovanje. Kar bo najbolj potrebno, bo odprtje k sosedu.

Velikost orkestra ni odločilna za dobro ali slabo glasbo. Tako tudi številčnost naroda ni odločilna za njegovo identiteto. Male narodnostne skupnosti prispevajo v današnji Evropi mnogo naprednega duha v moralnem in političnem smislu, če že ne drugače, potem tako, da so ogledalo velikim in močnim, da preizkušajo njihovo dobro ali slabo vest glede strpnosti in prave demokratične zavesti.

»Slovenska kulturna dejavnost...«

◄■■■ ■

dentje Italijani, na leto po 12, ki so izbrali slovenščino iz zanimanja za slovanski jezik. Nekateri so se toliko naučili, da so prevajali slovenska dela v italijanščino. Tako je sedanji prof. Luigi Michieletto prevedel vse pesmi Vladimira Truhlarja, njegov **V dnevih šumi Ocean** pa je izdal v italijanskem prevodu. Eden izmed mojih učencev je umetnostni zgodovinar, šel je v Ljubljano in si nabavljal vrsto strokovnih knjig ter seznanja svoje rojake s slovensko umetnostjo. Tretji je časnikar, drugi so profesorji in še kaj in vsi se zanimajo za slovensko kulturo, ki je bila zanje odkritje. Napisali so 9 doktorskih tez iz slovenske literature od Vodnika do Cankarja. Najbolj so se čudili slovenskim baladam in romancam, ki jih italijanska literatura ne pozna.

Ker so se pokazale na univerzi v Vidmu potrebe po sloven-

skem profesorju, me je prosil dekan Valussi, naj bi sprejel slovenščino, v zameno pa me oprostijo poučevanja na Trgovski akademiji. Tako sem sprejel slovenščino še v Vidmu in se vozil iz Padove v Videm. Ker je aprila 1975 odpovedal prof. srbohrvaščine v Vidmu, me je dekan prosil, naj pustim slovenščino v Padovi in sprejem srbohrvaščine, dokler ne dobijo drugega profesorja, da bodo mogli študentje delati izpite. In tako sem aprila 1975 prevzel v Vidmu še srbohrvaščino, kar mi je univerza v Padovi zamerala, čeprav sem preskrbel za svojega naslednika, da ni trpel pouk. V Vidmu je slovenščina zacvetela, saj smo imeli do 70 študentov. Napisali so 21 doktorskih disertacij in tri iz srbohrvaščine. Bilo je lepo delo s sodelavci in študenti in žal mi je bilo, ko sem moral zaradi let v pokoj.

Kakšni pa so vaši načrti po 80. letu, saj se, kot kaže, še ne namevate odpovedati delu?

Načrtov po 80. letu ne more biti veliko: rad bi nadaljeval dosedanje delo, dokončal Primorski slovenski biografski leksikon, ki mu manjkata še dva zvezka Dodatka in je torej na dobri poti. Prav tako mislim nadaljevati s poročanjem o slovenskih leposlovnih knjigah v zdomstvu in zamejstvu, za Izseljenski inštitut SAZU pa bi moral napisati zgodovino slovenskega pripovedništva v Argentini. In potem pride vsak dan kaka nova prošnja za delo.

Krožek FOTO TRST 80

vabi v nedeljo, 9. t.m., na

FOTOGRAFSKI IZLET V ISTRO

Zbirališče pred »Kompasom« na mejnem prehodu Škofije ob 7.45. Odhod z osebnimi avtomobili ob 8. uri. Kosilo iz nahrbtnika. Vabljeni vsi ljubitelji fotografije in družabnosti. Dodatna pojasnila dobite v petek, 7.5., od 20.30 do 23. ure na tel. št. 040/635626.

Srečanje treh Mohorjevih družb

Celovška, Celjska in Goriška Mohorjeva družba že nekaj let vzdržujejo tesnejše stike. Letos pa so sestrške družbe ustanovile koordinacijski odbor, ki omogoča večje sodelovanje za pobude skupnega pomena. Tak sestanek je bil 28. aprila v Ogleju in Gradežu. Udeleženci so si po skupni maši najprej ogledali oglejsko cerkev in tamkajšnje zanimivosti, saj družbe nosijo ime po prvem oglejskem škofu in mučencu sv. Mohorju.

Sestanek v Ogleju je bil tudi priložnost za resno delo. Udeleženci so obravnavali možnost sodelovanja na letošnjem knjižnem sejmu v Ljubljani, možne enotne izdaje ter druge skupne pobude. Srečanja so se udeležili tudi nekateri ožji sodelavci Mohorjevih družb, kar je nudilo priložnost, da je Goriška Mohorjeva družba, v širšem okviru mohorjanskih delavcev, počastila svojega dolgoletnega in zaslužnega sotrudnika, prof. Martina Jevnikarja, ki je 1.

maja slavil visok življenjski jubilej — 80-letnico. Predsednik Goriške Mohorjeve družbe, msgr. Oskar Simčič, je pri tem poudaril, da se je jubilar vedno razdal za slovenski življenjski, posebne zasluge pa si je pridobil kot odgovorni urednik Primorskega slovenskega biografskega leksikona.

SLAVISTIČNO DRUŠTVO
DRUŠTVO SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV

vabita na predstavitev
razprave o Trubarjevih psalmih

dr. Francke Premk

KORENINE
SLOVENSkih PSALMOV

Knjigo bo predstavil
prof. Franc Črnilogar

v ponedeljek, 10. maja, ob 20.30
v Peterlinovi dvorani,
ul. Donizetti 3, Trst

Martinu Jevnikarju ob 80-letnici

Levec nekje piše, da so Dolenjci prijazni in prijetni ljudje. Tesno so povezani s svojo plodno zemljo. Zato izredno ljubijo svoj jezik v pisavi, a še prav posebno v čudovitem čistem govoru, iz katerega veje svojevrstna vedrina, znak pradedne ljudske modrosti. Pa tudi svojevrsten humor prodira iz vseh teh posebnosti ljudi na Dolenjskem.

Dolenjska je srčika Slovenije. To srčiko so Dolenjci negovali z največjo ljubeznijo in nam jo ponudili v vsej svoji očarljivi lepoti, ki sem jo prav te dni lahko občudoval, ko sem se spet vozil po valovitem pregrinjalu, ki jo prekrija vse od Višnje gore dalje preko Ivančne gorice in Trške gore tja do Gorjancev.

Martin Jevnikar je zrasel pred 80 leti na tej zemlji in jo vzljubil. Posvetil se je kot slovenist preučevanju njenih izraznih lepot in posebnosti v duhu izročila, ki sega od Trubarja, Levstika, Jurčiča in Trdine do Župančiča. To ljubezen do slovenstva naših največjih mož je smotrno presadil na naša trda kraška tla. Ta plemenita kri je z novim življenjem zaplula po naših žilah. Rodila je obilo sadov, ki smo jih skrbno gojili, kljub trpkosti povojnih in ne manj trpkih današnjih dni.

Žetev, ki je sledila njegovi setvi, je presenetljiva. Mladina, ki nam jo je v teh dolgih letih življenja med nami vzgojil, je že krepko prevzela v svoje roke usodo primorskih Slovencev v zamejstvu. Verno sledimo njenemu delu za skupno slovensko stvar in se ji s polnim zaupanjem predajamo, kajti verujemo v njen in naš uspeh.

S tem želim poudariti, da je največja Jevnikarjeva zasluga, da nam je kot šolnik s svojo strokovno pripravljenostjo in življenjsko izkušnostjo pomagal iz ruševin spet dvigniti slovensko šolstvo. Brez njega bi ta naša zavzetost bila mnogo težavnejša. Okoli sebe je zbral ljudi, ki jih je spoznal za sposobne in predane slovenski stvari na naših tleh. Čeprav večinom ni bilo na razpolago potrebnih sredstev za honorarje, je s svojimi sodelavci dal naši mladini in našim vzgojiteljem vse najbolj potrebne učbenike. Uspeh ni bil nepričakovan. Dobili smo novo generacijo, ki nam je vsem v ponos.

Zato se Martinu Jevnikarju v imenu slovenskih šolnikov v zamejstvu iz vsega srca zahvaljujem in želim, da bi še dolgo živel med nami, deležen trdnega zdravja in sreče v družinskem krogu.

Janko Jež

Iz razprave v DSI o bližnjih volitvah

Slovenci se nahajamo v izredno težkem trenutku

O novi italijanski volilni zakonodaji, ki je krivična do vseh manjšin, še posebno po do naše narodnostne skupnosti, je tekla beseda v ponedeljek, 3. maja, v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu. Govorila sta deželni tajnik Slovenske skupnosti in svetovalec v deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine Ivo Jevnikar ter strankin pokrajinski tajnik Martin

Brecelj. Oba sta predvsem poudarila, da se Slovenci nahajamo v izredno težkem trenutku, saj tvegamo, da ne bomo izvolili svojih svetovalcev na nobeni listi. Zato bi bilo sedaj, bolj kot kdajkoli, nujno potrebno, da strnemo svoje vrste, da pokažemo, da znamo tudi nastopati enotno, ko gre za naša življenjska vprašanja.

Martin Brecelj je med drugim poudaril, da je Ssk le eno izmed sredstev, ki jih imamo Slovenci v Italiji za doseg naših ciljev. Govoril je tudi o neuspelih pogajanjih za morebitno volilno povezavo s kako večjo, vsehdržavno stranko. Do tega ni prišlo zato, je poudaril, ker se politično ne izplača povezava z neko manjšinsko stranko, posebno pa ne slovensko. To je tudi edini resnični razlog, zaradi katerih so pogajanja propadla.

Ivo Jevnikar je v svojem posegu dokazal dobršno mero optimizma. Res je, je dejal, da dela italijanska volilna zakonodaja Slovence krivico, kaže pa, da mora Trst in z njim naša narodnostna skupnost pasti še nižje, da bomo potem začeli od začetka in z novim zagonom. Seveda moramo doseči zajamčeno zastopstvo, vendar moramo to zahtevo podkrepiti s čim večjim številom glasov na bližnjih volitvah. Tudi če Ssk ne bo nikogar izvolila, bomo Slovenci pokazali, da nas je več, kot nekateri mislijo, in da imamo voljo do življenja. Tudi naša matična bi imela s temi glasovi več moči, ko bi na pogajanjih z italijansko državo zahtevala zajamčeno zastopstvo za svojo narodnostno skupnost.

»Kot narod smo dosegli...«

▶▶▶▶▶

bili vsi domačini trdno prepričani, da gre za pravičen boj, ki ga je treba izbojevati do konca. To pa je le eden izmed naših bojov na raznih področjih, od kulturnega do jezikovnega, šolskega itd., je še poudaril Močnik. In v to borbo so bili prepričani tudi tisti, ki so izgubili življenje za narodnostne ideale, a jih je kasneje prevajala Slovence tuja in nasilna ideologija, ki je izkoristila njihovo žrtve za lastno oblast.

V svojem govoru je Močnik še dejal, da smo kot narod dosegli izredne cilje in za to gre zahvala vsem, od kulturnikov do podjetnikov in od delavcev do kmetovalcev, ki so si znali izboriti lastno državo v kočljivem zgodovinskem trenutku. Ta država marsikoga moti, saj so bili vajeni gledati na Slovence kot hlapce, nam pa daje upanje in moč za nadaljnji boj za doseg naših naravnih pravic.

Na pobudo Iva Jevnikarja

Prispevki za kulturne dejavnosti

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar je izrazil zadovoljstvo, ker je deželni svet 29. aprila odobril dve spremembi deželnega proračuna, ki zadevata prispevke za kulturne dejavnosti slovenske manjšine. Svetovalec Ssk je predlagal, naj bi iz sklada 2.600 milijonov lir za kulturne domove in sedeže prenesli 150 milijonov lir v sklad za slovenski tisk, 150 milijonov pa v postavko za Narodno in študijsko knjižnico in druge knjižnice. Obe postavki bi se tako vrnil k znesku, ki je veljal tako lani kot leta 1991, torej po 500 milijonov lir. Ta popravek je bil med razpravo združen s popravkom, ki sta ga predlagala Budin in Poli (DSL) in je zadeval okrepitev postavke za tisk, ter z večino odobren.

Sredstva za gradnjo in popravila kulturnih struktur so se torej sicer zmanjšala, vendar gre to v korist ohranjanja delovnih mest in razvejane dejavnosti zamejskega časopisja in knjižničarstva.

Podobno zahtevo je Jevnikar postavil že med decembrsko proračunsko razpravo in pred kratkim v komisiji, vendar je bil obratkrat zavrnjen.

V svojem posegu pa je svetovalec Slovenske skupnosti tudi jasno opozoril na nujnost, da deželna uprava poseže pri vladi in parlamentu, da se podaljša veljavnost tistega člena »zakona za obmejna območja«, ki dodeljuje

osem milijard lir letno za kulturne in umetniške dejavnosti slovenske manjšine, posebna sredstva pa tudi za Italijane v Sloveniji in Hrvaški, saj so bile postavke določene le za triletnje 1991-93. Če bi s prihodnjim letom odpadle, bi bila to za obe manjšini prava nesreča.

Nosilci liste Slovenske skupnosti za deželne volitve:

Trst in Gorica:

IVO JEVIKAR (deželni tajnik Ssk) in MIRKO SPAZZAPAN (odbornik na goriški pokrajini)

Videm:

IVO JEVIKAR in MARINO VERTOVEC (neodvisen)

Pordenon:

HADRIJAN CORSI (goriški pokrajinski tajnik Ssk)

Tolmeč:

RAFKO DOLHAR (deželni podpredsednik Ssk)

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Brecelj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Janko Jež

Giani Stuparich

(10) Ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1961)

K sreči se to ni zgodilo. Nastop fašizma je Stuparicha presenetil. Zavedal se je, da bo nujno prišlo do slovanske iredente v Italiji. Prav zaradi tega je še bolj zasovražil fašizem. Postal je odločen avtonomist. Jasno mu je bilo, da se bo fašizem spustil v kakšno vojaško pustolovščino, do katere je res prišlo. Vedel je, da bo z neizbežnim vojaškim porazom tudi konec italijanskih iredentističnih pretenzij in imperialističnih skomin. Šele tako bi prišlo do uresničitve Mazzinijevega predvidevanja, da bo skoraj napočil čas, da bo **Mlada Slavija** nastopila v Evropi in zahtevala svoje mesto v skupnosti **Mlade Evrope**. Stuparich je poznal tudi Mazzinijevo delo **Lettere agli Slavi** (Pisma Slovanom). Zato se vprašujem, kako je mogel pravico do osamosvojitve priznati le za del, čeprav večji, slovanskega prebivalstva v Evropi, za manjši del, to je za Slovence in Hrvatve, pa računati z njihovo asimilacijo, se pravi z zlohotnim iztrebljenjem?

Stuparich je za revijo **La Rivista di Milano** dne 5. maja 1925 napisal: »Ali ne živijo v Julijski krajini Slovani, in sicer v hišah, ki so jih zgradili njihovi slovanski očetje in ki že zaradi dolgega izročila ljubijo, mislijo in molijo v slovenščini (slavo)?

Tega ne more nihče zanikati. Ali smemo vdirati v njihove domove, zase dati njihova polja in cerkve ter od njih s samokresom v roki zahtevati, naj ne ljubijo, naj ne mislijo in naj ne molijo v slovenščini (slavo)? Človek lahko vse naredi, toda tedaj je v največji meri smešno in žalostno čuditi se, jeziti se, preklinjati, če ti ljudje zgrabijo za puško ali ročno bombo in tako reagirajo, ker jim kri zavre v glavi, z dejanjem, ki je sad obupa? Naj nam zato ne pravijo, da so pripravljali upor, da so se zarotili proti Italiji, da je na primer skupnica bednih hrvaških gorjanov pripravljala atentat na nacijo 40 milijonov ljudi«. Jasno je, da je tu mišljen Vladimir Gortan.

Stuparich nas takoj zatem spet preseneča, ko trdi, da fašizma ne gre v celoti odklanjati, kajti v fašizmu opaža tudi nekaj veljavnega. »Pretresel je

strašno lenobo in podlost malomeščanstva. Razgalil je skrajno nemoralne in strahopetne duše nekaterih voditeljev socialističnega gibanja«. Fašizem naj bi bil skušal ovrednotiti prvo svetovno vojno. Uveljavil je načelo, da država, kakršna je Italija, ne sme napraviti niti enega samega koraka, ne da bi pri tem vodila računa o vojni, ki jo je dobojevala.

Fašizem namreč v letu 1921 še ni pokazal svojega pravega obraza. Zato je Stuparich v začetnem fašizmu v Julijski krajini videl izraz vitalnosti. Te sodbe ni nikdar spremenil in jo je celo potrdil v svojih zrelejših spisih. Zato Roberto Damiani v knjigi **Giani Stuparich** (Ed. Svevo, TS 1992) zamenja dotelej uporabljeni izraz Stuparich **antifašist** s Stuparich **afašist**, pri čemer je upošteval, da se je v kasnejši razvojni fazi približal in sodeloval s Federzonijevo revijo **Nuova Antologia** v Rimu. Tako naj bi se bil na prigovarjanje tedanjega prosvetnega ministra Giovannija Gentileja približal stališču, ki so ga zavzeli leta 1930 nekateri intelektualci glede fašizma kot antiteze kulture. Giani Stuparich je za **Nuovo Antologio** prispeval sestavek **Guerra del 1915**, ki so ga objavljali v podlistkih v letih 1930 in 1931. Luigi Federzoni je bil kulturni ideolog fašizma. Bil je ravnatelj omenjene revije, ki pa jo je urejal Antonio Baldini.

Francoski italijanist Thoraval poudarja, da Stuparich ni nikdar zašel na nacionalno miselnost, ki vodi od Corridonija do Mussolinija, ampak da je šel po poti, ki od Mazzinija vodi do Carduccija. Za oba je namreč vojna idejna stvarnost, to je misel, ki po Mazzinijevem nauku postaja dejanje.

Livio Zencovih Zeno, Stuparichev učenec že eno leto pred menoj, dokazuje Stuparichev antifašizem, torej razpoložje, ki glede nacionalne politike usmerja od Mazzinija do Carduccija in ne od Corridonija do Mussolinija, z vrsto tehtnih odstavkov iz Stuparichevih prispevkov za **Nuovo Antologio**: 1. Brez svobode umetnost izgublja svoj notranji razlog obstoja. Umetnost pa je vedno notranje svobodna. Tudi v času politične sužnosti, kajti svobodna je v umetnikovi zavesti. Kdor se ni hotel z zavestnim moralnim dejanjem, ki bi omejeval ali dušil lastno pisateljsko svobodo, podvreči tiraniji, postati njen hlapec in oboževalec, je bil prost, da sledi svojemu poslanstvu in da časa izroči svoje delo«.

(dalje)